

Bijlage 2 bij persbericht van 12 november 2008

Leerplichtcontrole Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Situering

Een leerplichtige jongere pleegt ongeoorloofd schoolverzuim wanneer hij - ondanks de tussenkomst van bevoegde diensten, die hem of zijn ouders wel of niet een maatregel kunnen opleggen - gedurende een min of meer lange periode permanent, periodiek of incidenteel afwezig is.

Schoolverzuim wijst vaak op een persoonlijk, familiaal, sociaal, economisch of cultureel probleem dat de jongere direct of indirect bezighoudt. Schoolverzuim kan tot gevolg hebben dat de minderjarige voortijdig en zonder diploma uit het schoolsysteem stapt.

Er bestaan verschillende vormen van spijbelen of ongeoorloofd schoolverzuim. Binnen het ongeoorloofd verzuim is er het absoluut en het relatief verzuim.

- Absoluut verzuim: de leerplichtige is niet in een school of onderwijsinstelling ingeschreven, volgt geen huisonderwijs en voldoet op geen enkele andere manier aan de leerplicht.
- Relatief verzuim: de leerplichtige is ingeschreven in een school maar verzuimt les- of praktijktijd zonder geldige reden.

We onderscheiden vier vormen van ongeoorloofd relatief verzuim of spijbelen: het incidenteel spijbelen, het berekend spijbelen, het periodiek spijbelen en het permanent spijbelen. Hieronder zetten we de definities van de verschillende vormen van spijbelen even op een rijtje.

- Incidenteel spijbelen: de leerling die eens een les 'brost'.
- Berekend spijbelen: de leerling die systematisch theorievakken overslaat, steeds bij dezelfde leraar afwezig is, altijd hetzelfde uur wegblijft,...
- Periodiek spijbelen: de leerling die gedurende een periode spijbelt, dan enige tijd niet meer en dan weer wel, etcetera.
- Permanent spijbelen: de leerling die helemaal niet naar school gaat, hoewel hij/zij ingeschreven is.

Sommige leerlingen blijven - met medeweten van de ouders en zonder toestemming van de schooldirectie - weg van school om wat extra vakantie te nemen, op familiebezoek te gaan enzovoort. In dat geval spreekt men van luxeverzuim.

Er kunnen echter ook heel andere redenen zijn waarom een leerling niet naar school komt. Wanneer een leerling eens een les 'overslaat', kan dat een signaal zijn van andere problemen. We spreken dan ook van signaalverzuim. Misschien functioneert die jongere niet meer zo goed op school of zijn er problemen thuis. Net daarom is een signaalgevoeligheid en een preventieve aanpak van spijbelen noodzakelijk. Ook aandacht geven aan gewettigd verzuim is hierbij van belang. Een succesvolle schoolloopbaan kan immers in het gedrang komen door veel korte ziekteperiodes of gewettigde afwezigheden kunnen een ander probleem afdekken.

De aanpak van spijbelen en absoluut schoolverzuim binnen de Vlaamse Gemeenschap

In 2006 stelde minister van Werk, Onderwijs en Vorming Frank Vandenbroucke een gedetailleerd actieplan¹ voor de aanpak van spijbelen en schoolverzuim voor aan het Vlaams Parlement. Met de twaalf acties in dit actieplan wil hij een sluitende aanpak ontwikkelen voor spijbelen en andere vormen van schoolverzuim. De aard van de acties varieert van bewustmaken, voorkomen en begeleiden tot herstellen en bestraffen. Bij de acties zijn heel wat partners betrokken: uiteraard de leerlingen, de ouders en de scholen, maar ook de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's), het departement Welzijn, justitie, politie en lokale besturen. Spijbelen moet immers een gedeelde verantwoordelijkheid zijn van de overheid, het onderwijs en andere sectoren. Enkel als al deze betrokkenen hun rol in de aanpak van dit probleem erkennen en het engagement willen aangaan om er iets aan te doen, kunnen we verder gaan dan symptoombestrijding en effectief op zoek gaan naar een oplossing.

In het schooljaar 2006-2007 bleek in Vlaanderen 1% van alle ingeschreven leerplichtigen 30 halve dagen of meer problematisch afwezig (= spijbelen) te zijn in het voltijds secundair onderwijs of 20 halve dagen of meer in het deeltijds secundair onderwijs.

De school is in eerste instantie verantwoordelijk voor de begeleiding en opvolging van spijbelende jongeren. De samenwerking met het CLB is hierbij essentieel. Het CLB ondersteunt de school op het vlak van preventie, begeleiding, remediëring. Zodra een leerling 10 halve dagen spijbelt, is de school verplicht om het CLB in te schakelen bij de begeleiding van deze leerling. Indien nodig kunnen scholen het CLB ook sneller inschakelen. Het CLB speelt eveneens een sleutelrol wanneer de welzijnssector moet betrokken worden bij de begeleiding.

Dossiers van leerlingen waarin elke vorm van vrijwillige begeleiding door de school en het CLB is uitgeput en waarbij er sprake is van totale onwil bij de ouders en/of leerling, worden overgemaakt aan het Ministerie van Onderwijs en Vorming. Na overleg met de school en het CLB kan het Ministerie van Onderwijs en Vorming de ouders via een brief wijzen op de eventuele strafrechtelijke sancties wanneer ze zich blijven onttrekken aan de leerplicht. Dossiers waarbij, na overleg met de school of het CLB, geen vooruitgang werd vastgesteld worden overgemaakt aan de parketten. In Vlaanderen werden in 2006-2007 68 dossiers gemeld bij het Ministerie van Onderwijs en Vorming. Hiervan werden uiteindelijk 17 dossiers doorgestuurd naar de parketten.

Wat de controle op de leerplicht en dus op het absoluut schoolverzuim betreft: In 2006-2007 waren er in Vlaanderen 829.570 leerplichtigen tussen 6 en 17 jaar. In datzelfde schooljaar werden in Vlaanderen de ouders van 7.950 leerplichtigen tussen 6 en 17 jaar aangeschreven. Voor 4.762 leerplichtigen (60%) bezorgden de ouders het Vlaamse Ministerie voor Onderwijs en Vorming een toereikend antwoord over de manier waarop er aan de wet op de leerplicht werd voldaan. Antwoorden van ouders waaruit duidelijk onwil bleek, werden onmiddellijk overgemaakt aan het parket. Dossiers waarvoor het Vlaamse Ministerie voor Onderwijs en Vorming geen antwoord kreeg of waarvoor het antwoord van de ouders ontoereikend was, werden na een check met het Rijksregister doorgestuurd naar de gemeenten. In Vlaanderen werden in 2006-2007 3.158 dossiers doorgestuurd naar de gemeenten. De gemeenten bezorgden het Vlaamse Ministerie voor Onderwijs en Vorming voor 1.961 (62%) dossiers een toereikend antwoord over de manier waarop voor deze kinderen en jongeren aan de leerplicht werd voldaan. Uiteindelijk werden er in Vlaanderen in het kader van de controle op de leerplicht 484 dossiers overgemaakt aan het parket waarvan er achteraf nog 74 herroepen werden.

¹ Beschikbaar op www.ond.vlaanderen.be/leerplicht

De aanpak van spijbelen en absoluut schoolverzuim binnen de Franse Gemeenschap

De 'Direction générale de l'enseignement obligatoire' (Directoraat-Generaal voor Leerplichtonderwijs) van de Franse Gemeenschap kreeg in 2004 voor de strijd tegen het spijbelen en het verbeteren van het regelmatig schoolbezoek een centrale dienst toegewezen die verantwoordelijk is voor de controle op de leerplicht van alle minderjarigen die op het grondgebied van Wallonië en Brussel gedomicilieerd zijn.

De opdrachten van de dienst zijn gebaseerd op de geldende regelgeving. Enerzijds staan zij in voor de controle op het regelmatig schoolbezoek van minderjarigen ingeschreven in een door de Franse Gemeenschap georganiseerde of gesubsidieerde onderwijsinstelling en anderzijds zorgen zij vanaf 1 september 2007 ook voor de opsporing van leerplichtige jongeren waarvan blijkt dat zij op 1 september van het lopende schooljaar niet op een school ingeschreven zijn.

Wat de controle op het regelmatig schoolbezoek van de leerlingen ingeschreven in een georganiseerde of gesubsidieerde school van de Franse Gemeenschap betreft, wordt deze dienst ingelicht zodra een jongere 9 halve dagen ongewettigd afwezig is in het basisonderwijs en meer dan 30 halve dagen ongewettigd afwezig is in het secundair onderwijs. Voor het schooljaar 2007-2008 gaat dit in totaal om 10.067 leerlingen.

Bij elke melding van spijbelen neemt deze dienst via een brief contact op met de ouders van de betrokken minderjarige om hen op hun verantwoordelijkheden te wijzen. Daarnaast gaat deze dienst na of de begeleiding van de jongere goed loopt of dat er eventueel andere of bijkomende begeleiding van de jongere en zijn gezinsleden nodig is met het oog op een herintegratie op school. Daarom komt deze dienst, zonder uit het oog te verliezen dat de school nog steeds de eerste betrokken partij blijft, tussen voor steun van de sociale en gerechtelijke actoren op het terrein.

Actoren betrokken bij dit soort van partnerschap zijn, behalve de onderwijsinstellingen, alle eerstelijns- en tweedelijns welzijnsdiensten : de psycho-medisch-sociale centra (CPMS), de schoolbemiddelaars, de diensten voor re-integratie op school, de centra voor geestelijke gezondheidszorg, de OCMW's, de vrije hulpverlening, de mobiele teams van de Directoraat-Generaal van het Leerplichtonderwijs, het Comité Bijzondere Jeugdzorg, de dienst voor gerechtelijke jeugdbescherming, het parket (criminologen van de afdelingen voor jeugd en gezin) en de politiediensten.

De schooldirectie kan op basis van gelijkaardige partnerschappen een jaarplan voor spijbelpreventie opstellen. Dit plan kan deel uitmaken van het pedagogisch project van de onderwijsinstelling en kan bovendien een lijst met "goede praktijkvoorbeelden" bevatten over diverse thema's zoals re-integratie van leerlingen in het onderwijsproces, beheersing van conflicten, geweldplegingen en verslavingen, enzovoort. Het jaarplan voor de preventie van schoolverzuim is een referentie-instrument voor het hele pedagogische team.

Mevrouw Marie Arena, als Minister-Président van de Franse Gemeenschapsregering, en de heer Christian Dupont, als Minister bevoegd voor het leerplichtonderwijs, voerden de hervorming van de algemene dienst van inspectie uit. Deze hervorming² leidde tot een reorganisatie van de controle op de inschrijvingen, een opdracht die vanaf 1 september 2007 volledig door het Directoraat-Generaal van het leerplichtonderwijs wordt uitgevoerd.

² 8 MAART 2007. — Decreet betreffende de algemene inspectiedienst, de dienst voor pedagogische raadgeving en begeleiding van het door de Franse Gemeenschap georganiseerde onderwijs, de cellen voor pedagogische raadgeving en begeleiding van het door de Franse Gemeenschap gesubsidieerde onderwijs en betreffende het statuut van de personeelsleden van de algemene inspectiedienst en van de pedagogische adviseurs

Wat betreft de controle op de inschrijvingen in Wallonië voor het schooljaar 2007-2008, heeft de centrale dienst voor leerplichtcontrole op een totaal van 497.224 leerplichtige minderjarigen 7.450 brieven verstuurd om aan de ouders te vragen op welke manier de minderjarigen, waarvoor zij verantwoordelijk zijn, dat schooljaar aan de leerplicht voldeden. 3.478 dossiers werden voor verder onderzoek aan de gemeenten overgemaakt. Uiteindelijk ontving de dienst 4.525 antwoorden van ouders en 536 antwoorden van de gemeenten. De dienst bekijkt momenteel de antwoorden om te bepalen welke dossiers moeten overgemaakt worden aan het parket.

Het is hierbij van belang er de nadruk op te leggen dat in de Franse Gemeenschap de CPMS een sleutelrol spelen op het vlak van spijbelpreventie en geweld op school. Op initiatief van de Franse Gemeenschapsregering, werden hun taken opnieuw vastgelegd in het decreet van 14 juli 2006 betreffende de opdrachten, programma's en activiteitenverslagen van de CPMS.

De laatste jaren werden er twee nieuwe structuren opgericht ter de ondersteuning van de basiswerking van deze centra:

- Schoolbemiddeling werd opgericht bij het decreet van 30 juni 1998. Dit decreet is erop gericht om alle leerlingen gelijke kansen op sociale emancipatie te geven, meer bepaald door de invoering van maatregelen voor positieve discriminatie. Onder de impuls van de ministers Marie Arena en vervolgens Christian Dupont werd deze dienst uitgebreid met een aantal mensen. De overgang van 15 naar 30 schoolbemiddelaars in Wallonië en van 28 naar 52 schoolbemiddelaars in Brussel tussen 2004 en 2008 zijn hier getuigen van. De rekruteringen zijn bovendien nog steeds aan de gang en zullen doorgaan tot er uiteindelijk 56 schoolbemiddelaars in Brussel zijn aangesteld. Deze dienst voor schoolbemiddeling heeft de opdracht om zowel geweld als schoolverzuim te voorkomen door het klimaat van vertrouwen te bevorderen, te bewaren en te herstellen in de relaties tussen de leerling, zijn ouders of de persoon die het ouderlijk gezag uitoefent (indien hij minderjarig is) en het schoolteam.
- Dankzij het decreet van 12 mei 2004, konden de Mobiele Teams van het Directoraat-Generaal van het Leerplichtonderwijs worden gecreëerd. In dit decreet werden immers diverse maatregelen voor de strijd tegen schoolverzuim opgenomen. Deze Mobiele Teams hebben de opdracht om 1) op te treden wanneer een leerling zich in een crisissituatie bevindt, 2) preventief op te treden om zo voorspelbare spanningen te voorkomen, 3) de dialoog te hervatten binnen de onderwijsinstelling wanneer er zich een crisissituatie voordoet en 4) sensibiliseringsacties aan te bieden rond conflictbeheersing.

Uiteindelijk werd op 29 februari 2008 een niet-exhaustieve bundeling van goede praktijken verspreid om bestaande partnerschappen tussen de school en het sociale weefsel te verstevigen en te verbeteren. Deze opsomming biedt onderwijs- en jeugdwelzijnsactoren ideeën en perspectieven voor het op touw zetten van nieuwe initiatieven voor de ontwikkeling van een doelmatige en efficiënte communicatie³.

³ Circulaire nr 2214 du 29.02.2008 beschikbaar op www.enseignement.be ;

De aanpak van absoluut schoolverzuim in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Voor de controle op de leerplicht focussen we ons op het absoluut verzuim. In overeenstemming met de wet op de leerplicht zijn de Franse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap bevoegd voor de controle op de leerplicht in hun eigen gewest en zijn beide Gemeenschappen bevoegd voor de controle op de leerplicht in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Een gezamenlijke leerplichtcontrole vraagt echter om goede afspraken tussen beide Gemeenschappen. De leerplichtcontrole in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is immers slechts mogelijk mits onderlinge samenwerking.

Daarom zullen beide gemeenschappen op 12 november 2008 een aantal engagementen en afspraken over de samenwerking tussen beide Gemeenschappen voor wat de controle op de leerplicht in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreft vastleggen in een samenwerkingsprotocol.

Samenwerkingsprotocol

De Gemeenschappen engageren zich in het kader van dit samenwerkingsprotocol tot samenwerking in verband met de leerplichtcontrole voor wat betreft de leerplichtigen die gedomicilieerd zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Deze samenwerking heeft in eerste instantie betrekking op de gegevensverzameling en gegevensuitwisseling over leerplichtigen gedomicilieerd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Leerplichtigen kunnen aan de leerplicht voldoen door:

In de Franse Gemeenschap:

- o zijn ingeschreven in een onderwijsinstelling die zij, of een van de twee andere Gemeenschappen, organiseert, subsidieert, financiert of erkent;
- o zijn ingeschreven in een onderwijsinstelling waarvoor geldt dat het regelmatig schoolbezoek :
 - ➔ kan leiden tot het bekomen van een buitenlandse titel die geniet van een beslissing tot gelijkwaardigheid bij wijze van algemene bepaling,
 - ➔ kan leiden tot het bekomen van een buitenlandse titel en waarvan het onderwijs wordt erkend door de Regering van de Franse Gemeenschap in het kader van de vervulling van de leerplicht;
- o de leerplicht vervullen door huisonderwijs te volgen;
- o ten laste genomen zijn door een instelling die erkend wordt in het kader van de vervulling van de leerplicht;
- o houders zijn van een vrijstelling van de leerplicht;
- o geregulariseerd worden op het vlak van de leerplicht;
- o in het buitenland wonen.

In de Vlaamse Gemeenschap :

- o zijn ingeschreven in een onderwijsinstelling die zij, of een van de twee andere Gemeenschappen, erkent, subsidieert, financiert of organiseert;
- o de leerplicht vervullen door huisonderwijs te volgen;
- o houders zijn van een (tijdelijke) vrijstelling van de leerplicht;
- o geregulariseerd worden op het vlak van de leerplicht;
- o ingeschreven zijn in een opleidingscentrum erkend door Syntra.

Beide Gemeenschappen engageren zich tot de oprichting van een gemeenschappelijke cel voor de controle op de leerplicht in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze cel zal de opdracht hebben om 1) na te gaan of en op welke manier leerplichtigen die gedomicilieerd zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voldoen aan de leerplicht, 2)

leerplichtigen die niet voldoen aan de leerplicht op te sporen en 3) aan de dossiers van leerplichtigen die niet aan de leerplicht blijken te voldoen een nuttig gevolg te geven.

De Brusselse leerplichtcontrole in een notendop

De gemeenschappelijke cel vraagt jaarlijks aan het rijksregister een bestand op van alle leerplichtigen die gedomicilieerd zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op 1 september van het lopende schooljaar en geregistreerd zijn in het bevolkingsregister, het vreemdelingenregister of het wachtregister.

De twee Gemeenschappen vertrekken van dit bestand van het rijksregister en duiden vervolgens aan of en op welke wijze de leerplichtigen voldoen aan de leerplicht. Deze fase moet tegen 15 januari van het lopende schooljaar afgerond zijn.

Ouders van leerplichtigen die nergens teruggevonden kunnen worden, zullen van de gemeenschappelijke cel een tweetalige brief ontvangen waarin gevraagd wordt op welke manier ze aan de leerplicht voldoen. Indien ze niet aan de leerplicht voldoen wordt hen gevraagd zich zo snel mogelijk in orde te stellen.

De twee Gemeenschappen verwerken de antwoorden van de ouders en bezorgen vervolgens – na het opvragen van een update aan het Rijksregister - aan de gemeenten het bestand van leerplichtigen die niet ingeschreven zijn in een onderwijsinstelling die een van de Gemeenschappen erkent, subsidieert, financiert of organiseert noch hebben laten weten op een andere manier aan de leerplicht te voldoen.

De gemeenten worden gevraagd hun medewerking te verlenen aan de controle op de leerplicht. De aandacht van de gemeenten wordt bij deze gelegenheid gevestigd op het belang van de mogelijkheid tot het afleggen van huisbezoeken door een wijkagent, iemand van de gemeentelijke toezichtscel of een andere gemeentelijke dienst.

Dossiers van leerplichtigen waarvoor de leerplicht bijna ten einde is worden door de gemeenschappelijke cel opgevolgd. De twee gemeenschappen volgen de dossiers waarvoor de procedure tot in orde stelling met de leerplicht lopende is (bv. op zoek naar een school, aanvraag vrijstelling van de leerplicht in behandeling, aanvraag huisonderwijs wordt ingediend) op. De dossiers van leerplichtigen waarin er onvoldoende garantie is dat de leerplicht wordt nageleefd stuurt de gemeenschappelijke cel door naar het parket.

In Vlaanderen kwam dit in het schooljaar 2006-2007 neer op 0.06% van alle leerplichtigen. Voor hen (= 484 leerplichtigen) vond het Vlaamse Ministerie van Onderwijs en Vorming na het doorlopen van de procedure geen toereikend antwoord voor de inschrijvingscontrole.

Uit een vergelijking tussen het aantal ingeschrevenen en het aantal niet ingeschrevenen per woonplaats bleek dat kinderen uit stedelijke gebieden procentueel gezien vaker niet ingeschreven waren. In de Vlaamse grootsteden Antwerpen en Gent bleken uiteindelijk 0.21% van 6 tot 12-jarigen en 0.29% van de 12 tot 17-jarigen niet ingeschreven te zijn.

Totnogtoe beschikken we niet over dergelijke gegevens voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Gezien de grootstedelijke en de specifieke meertalige context van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, verwachten we echter dat er ook in het Brusselse heel wat leerplichtigen zijn die op geen enkele manier aan de leerplicht voldoen. Deze kinderen en jongeren hebben echter ook recht op onderwijs en het is dus onze taak om voor hen dit leerrecht te garanderen. Dit kunnen we door een gezamenlijke en sluitende aanpak van schoolverzuim waarin alle actoren hun verantwoordelijkheid opnemen.

Verwachtingen t.a.v. de 19 Brusselse gemeenten

Na het verifiëren van de eigen databanken, het aanschrijven van private onderwijsinstellingen, het nakijken van alle aanvragen huisonderwijs en de vrijstellingen van de leerplicht, schrijft de gemeenschappelijke cel de ouders aan. Dossiers van leerplichtigen waarvoor we geen antwoord krijgen van de ouders, sturen we begin maart – na het opvragen van een update aan het Rijksregister - door naar de gemeenten.

De gemeenten vervullen een sleutelrol binnen de leerplichtcontrole. We vragen hen niet om een louter administratieve ondersteuning door het versturen van brieven naar de ouders van leerplichtigen. De ervaring leert ons immers dat dit heel wat administratief werk met zich meebrengt, maar niet de gewenste resultaten oplevert. Wat de gemeenten wel zouden kunnen doen is bijvoorbeeld eerst zelf nog een administratieve uitzuivering doen op basis van het meest recente gemeenteregister en vervolgens de dossiers van de leerplichtigen die in hun gemeente wonen doorsturen naar diegenen die een huisbezoek zullen doen. Voor dit huisbezoek zou de medewerking van de lokale politie, de gemeentelijke toezichtscellen, een gemeentedienst of een andere organisatie kunnen gevraagd worden. Via een huisbezoek zouden we voor een aantal leerplichtigen meer info kunnen verkrijgen over op welke wijze zij aan de leerplicht voldoen: inschrijving in een binnenlandse of buitenlandse onderwijsinstelling, huisonderwijs of vrijstelling van de leerplicht. Dossiers waar uit het antwoord van de gemeente blijkt dat er onvoldoende garantie is dat de leerplicht wordt nageleefd of waarover we geen informatie krijgen, worden deze doorgestuurd naar het parket.

In Brussel waren er in 2007-2008 in totaal 140.575 leerplichtigen. Voor 134.230 leerplichtigen was na een controle van de databanken van de Franse en de Vlaamse Gemeenschap, het opvragen van de gegevens van de private onderwijsinstellingen, het bekijken van de aanvragen huisonderwijs en de vrijstellingen voor de leerplicht aan de Franse of de Vlaamse Gemeenschap, duidelijk op welke manier ze voldeden aan de wet op de leerplicht. Van 6.345 leerplichtigen wisten we dat na de controle in de eigen databanken van de Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap niet.

Dit schooljaar zal de gemeenschappelijke cel – op basis van het samenwerkingsprotocol – haar procedure kunnen verder zetten. Zo zal de gemeenschappelijke cel na de controle in de eigen databanken de ouders aanschrijven om te kijken of en op welke manier hun leerplichtige kinderen aan de leerplicht voldoen. Dossiers van leerplichtigen waar de gemeenschappelijke cel na het aanschrijven van de ouders geen zicht heeft of en op welke manier zij aan de leerplicht voldoen, zullen voor verder onderzoek aan de gemeenten overgemaakt worden en vervolgens indien nodig aan het parket bezorgd worden.

Stappenplan leerplichtcontrole Brussels Hoofdstedelijk Gewest

